

Nr 284.

Av herr **Karlsson** i Vadstena m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 144, angående statens verksamhet för egnahemsbildning.

I proposition nr 144 har Kungl. Maj:t bl. a. begärt, att riksdagen måtte medgiva, att Kungl. Maj:t må under 1923, utöver det belopp, som av Kungl. Maj:t för samma år redan beviljats såsom lån från egnahemslånefonden, disponera såsom lån från samma fond ett ytterligare belopp av intill 4,000,000 kronor, därav 2,500,000 kronor för jordbrukslägenheter och 1,500,000 kronor för bostadslägenheter; att Kungl. Maj:t må under 1924, utöver förut medgiven utlåning av intill 12,000,000 kronor, disponera ett belopp av intill 7,000,000 kronor eller således tillhoppa intill 19,000,000 kronor såsom lån från egnahemslånefonden, därav 13,500,000 kronor för jordbrukslägenheter och 5,500,000 kronor för bostadslägenheter; samt att såsom kapitalökning för egnahemslånefonden för budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservationsanslag av kronor 21,000,000.

I sammanhang med ovanstående proposition våga undertecknade härmed påkalla riksdagens uppmärksamhet på en fråga, som enligt vårt förmenande borde avgöras på samma gång som ovannämnda, nämligen frågan om *anslag till egnahemsbyggande för hospitalspersonalen*, en fråga, som på grund av skäl, som här nedan skola anföras, fortast måste vinna en tillfredsställande lösning, alldenstund nämnda personal på grund av sin tjänstgöring måste i hög grad vara beroende av huru bostadsfrågan ordnas för densamma.

Den här föreliggande propositionen innebär, som av ovanstående framgår, även vissa anslagsdispositioner m. m. för *bostadslägenheter*. Det är emellertid knappast antagligt, att nämnda anslag och lån kunna komma till användning för här nämnda befattningshavare, såvida ej riksdagen särskilt bestämmer härom.

I det sammanhanget kan för övrigt erinras därom, att riksdagen redan förut slagit in på den vägen att giva särskilt anslag för bostadslån till tjänstemän och arbetare i statens tjänst. Sådana lånefonder ha

grundats dels för verkstadsarbetare vid Notviken vid Luleå (vilken fond i proposition till innevarande riksdag även föreslås skola få användas till vissa statens befattningshavare vid Hagalund), dels för befattningshavare vid kommunikationsverken i allmänhet enligt bifogade kungl. brev av den 9 december 1921, dels slutligen även till det s. k. tjänstemannasamhället vid Mörby. Statsmakterna ha alltså synbarligen ansett det praktiskt att lämna särskilda anslag till nämnda ändamål och ej hänvisa nämnda befattningshavare till erhållande av lån från de allmänna bostadslånefonderna.

Med hänvisning härtill vilja vi alltså här framföra kravet på att en liknande anordning verkställes med avseende på här omnämnda tjänstemän, och vilja vi för nämnda yrkande härmed ytterligare anföra några synpunkter.

Behovet av bostäder för hospitalspersonalen torde med fullt fog kunna sägas vara lika stort, som de tidigare tillgodosedda behoven för andra grupper av statstjänare. Och det kan även sättas i fråga, huruvida icke behovet just för förstnämnda grupp till följd av arbetets karaktär är större än för många andra grupper av statens befattningshavare. De svårigheter, som möta för bostadsfrågans slutgiltiga lösning, äro först bristen på tillgängligt kapital och dels saknad av för ändamålet tillgänglig mark.

I *Göteborg* hade exempelvis 10 st. befattningshavare vid hospitalet därstädes närt planer på att uppföra egnahemsbyggnader. För att hjälpa dessa till byggnadskapital hade den kommun, varest hospitalet är beläget, hos pensionsförsäkringsfonden ansökt om bostadslån, men som beslutet härom ej kom att fattas med författningsenlig majoritet, medgav ej Kungl. Maj:t upptagande av dylikt lån. Dessa befattningshavare kunna nu icke fullfölja byggnadstanken, då det möter stora svårigheter att i bank eller på privat väg erhålla lån.

Enda möjligheten att lösa bostadsfrågan synes oss vara, att staten tager den i sin egen hand och upplägger en lånefond även för hospitalspersonalen.

Vid *Uppsala* hospital är också bostadsfrågan för närvarande den för personalen mest brännande. Endast omkring 50 % av den gifta personalen har kunnat beredas bostäder inom eller i närheten av anstalten. De övriga måste söka sig bostäder på annat håll. Och som en följd av den rådande bostadsbristen i Uppsala är det i regel endast i stadens utkanter, på avsevärt avstånd från tjänstgöringsplatsen, som bostäder stå att finna.

För Uppsalas vidkommande kunde ock frågan kanske lösas genom upplåtelse av mark vid egendomen (*Hammarby*), som disponeras av medicinalstyrelsen och förvaltas av hospitalsdirektionen. Upplåtande av tomter där mot någon avgäld och med tryggad besittningsrätt skulle i ett slag lösa tomtrågan och såmedelst i väsentlig grad föra egnahemsfrågan ett stort steg mot sin lösning.

Vid *Lunds* hospital är även behovet av bostäder trängande. Men möjligheten att erhålla tomtmark är synnerligen liten. All jord däromkring är s. k. »ofri jord», kyrko-, universitets-, krono- eller fideikomissjord och således ej åtkomlig. Eljest hade vid *Lunds* hospital bostadsfrågan säkerligen legat på en helt annan bog. Under 1921 gjordes emellertid den emellan anstalten och staden belägna fideikomissjorden, som är inkorporerad med *Lunds* stad, fri för tomtförsäljning. En 5 å 6 tomter äro försålda, varav 3 till personer här. Men på grund av det höga priset (3 kr. per kvm.) och det öppna, för alla kalla vindar utsatta läget äro dessa tomter mindre begärliga av anstaltspersonalen.

Ett annat jordområde finnes emellertid i Lund, även det gränsande intill anstalten, men som är kronojord (*gamla hospitalsgården, Råbyholm*). Detta område vore synnerligen lämpligt för egenhemsbygge, och personalen har också länge haft sina beräkningar på området i fråga. Då området ligger under domänstyrelsen har hospitalspersonalen i Lund hänvänt sig dit med en ansökan om att då arrendekontraktet på jorden utgår år 1924 få området upplåtet till bostadsbyggen. Denna fråga torde nu vara i det närmaste avgjord.

Vid *Vänersborg* äro förhållandena ungefär enahanda. En olägenhet vid nämnda hospital är emellertid, att anstalten är belägen så långt från staden. Den ligger 7 km. från staden. För närvarande finnas där bostäder för 26 skötare, medan hyresersättning utgår till 34 stycken.

Svårigheterna för markförvärv i *Vänersborg* ligga i samma orsaker som vid Lund. Den jord som vore tänkbar i anstaltens närhet är dels vattenfallsstyrelsens och dels fideikomiss. Den närmaste plats som har mark att upplåta är själva *Vänersborgs* stad, men detta område ligger hela 45 minuters väg från anstalten. I genomsnitt äro de åtkomliga platserna belägna mellan 2—7 km. från resp. anstalter.

Det område personalen i *Vänersborg* har begärt få upplåtet till egnahemsbygge utgöres av mark, som tidigare varit torp under anstalten. Medicinalstyrelsen har anfört vissa betänkligheter mot ett egnahemssamhälle i anstaltens närhet, men dessa skäl anse vi icke vara till fulla så bärande, att de motivera ett avslag. Marken i fråga användes nu till betesmark för anstaltens kreatur. Anstalten kommer icke att

förlora någon värdefull mark genom att densamma uppläts till egnehemsbygge för personalen. Genom försäljning av bolagsjord till egnehemsbygge, under senare tiden beslutad, torde tomfrågan i det närmaste vara klar, vad beträffar denna anstalt, återstår lånefrågan.

Av vad som här har anförts från skilda hospital i landet, ävensom genom vad som här nedan ytterligare anföres med avseende å bostadsfrågan, torde framgå, att det förefinnes såväl behov av bostäder som ett stort intresse bland resp. befattningshavare för att några möjligheter beredas till upplåtande av mark till egna hem och uppläggande av en bostadslånefond för ändamålet.

Resp. personer ha vid skilda tillfällen gjort upprepade hänvänelser till medicinalstyrelsen, även ha uppvaktningar gjorts hos regeringen för att fästa uppmärksamheten på det behov och det intresse för bostadsfrågans lösande, som förefinnes bland hospitalspersonalen.

Medicinalstyrelsen, vars yttrande här följer, förelade också direktionen för Uppsala hospital att verkställa utredning, huruvida lämpliga byggnadstomter funnos att tillgå vid anstalten. Direktionen fann sig emellertid föranledd att i sitt yttrande till medicinalstyrelsen icke kunna tillstyrka, att någon del av anstaltens mark uppläts till egna hemstomter, vare sig med tomträtt eller full äganderätt.

Medicinalstyrelsen har vidare behandlat från Sv. Hospitalens ekonomipersonal och Sv. Hospitalspersonalens förbund till socialdepartementet inkomna framställningar från dessa befattningshavare. Sålunda ha från ett 40-tal befattningshavare vid Uppsala hospital och asyl samt därtill från befattningshavare vid Vänersborgs och Kristinehamns hospital till styrelsen inkommit ansökningar om upplåtelse av tomter för byggande av egna hem.

Förslag från medicinalstyrelsen är avlämnat till Kungl. Maj:t angående upplåtelse av tomter för personalen vid Strängnäs och Kristinehamns hospital. Medicinalstyrelsen säger i yttrande därom: »Styrelsen som *till fullo behjärtat dessa framställningar*, genom vilkas förverkligande bostadsbristen vid hospitalen skulle kunna avsevärt lättas, har emellertid icke funnit någon tillfredsställande form i vilken dylika upplåtelser borde ske för tillgodoseende av såväl hospitalens som egnehemsägarnes intressen. Styrelsen håller nämligen före, att upplåtelser med äganderätt i allmänhet icke böra förekomma, då det ur sjukvårdssynpunkt är av vikt att hospitalens avskilda läge icke äventyras genom uppväxande egnehems-samhällen i deras omedelbara närhet, över vilkas utveckling hospitalsledningen icke skulle kunna utöva någon verksam kontroll.

Därest tomtupplåtelser skola ske, böra dessa ske i en form, som innebär garanti för att tomterna endast komma hospitalspersonal eller förutvarande hospitalspersonal till godo och icke övergå i utomståendes händer, i vilket sistnämnda fall föga synes vara vunnet för hospitalens vidkommande. Ur denna synpunkt torde ej ens upplåtelse med tomt-rätt vara fullt betryggande, utan synes full kontroll över tomternas användning kunna vinnas endast vid tomternas upplåtande med nyttjanderätt, därvid företrädesvis upplåtelse för nyttjanderättsinnehavarens livstid skulle ifrågakomma.

Vid dylika upplåtelser med nyttjanderätt torde emellertid stora svårigheter föreligga för personalen, som i regel icke lär besitta tillräckligt eget byggnadskapital, att genom lån anskaffa sådant kapital. Vid tomtupplåtelser av angivna slag torde det därför åtminstone under nuvarande förhållanden icke föreligga stora möjligheter för nyttjanderättsinnehavarna att å tomterna uppföra fullgoda byggnader, *utan att staten träder emellan som långivare*. Om emellertid sålunda för dylika egna hems uppförande skulle erfordras lån av staten till belopp, som ej torde alltför mycket understiga kostnaden för byggnadernas uppförande eller åtminstone för däri ingående materialier, synes det ur statens synpunkt lämpligare, att staten själv uppför byggnader och tillhandahåller desamma som tjänstebostäder åt befattningshavarna. I detta senare fall har staten jämväl garanti, att byggnaderna bliva av fullgod beskaffenhet, något som icke synes med visshet kunna påräknas beträffande de egna hem, som skulle uppföras av befattningshavarna.

Styrelsen, som härmed bifogar ovanberörda framställningar, får med åberopande av desamma *ytterligare understryka det stora behovet av bostäder för hospitalspersonalen*, men anser på ovan angivna skäl, att de ifrågasatta upplåtelseerna stöta på avsevärda praktiska svårigheter.

I första hand finner styrelsen, såsom ovan anförts, bostadsfrågan för hospitalspersonalen böra *lösas genom att staten själv uppför erforderligt antal bostäder*.»

Av detta yttrande framgår bl. a., att medicinalstyrelsen håller före, att styrelsen själv helst bör bygga bostäder åt sina befattningshavare. Emellertid har det visat sig, att styrelsen ej fullföljt denna tanke, vilket framgår av det förhållandet, att endast cirka 50 % av de gifta befattningshavarna ha bostad i statens hus. Vi hålla härvidlag före, att bägge utvägarna böra tillgripas. Detta har också blivit fallet vid kommunikationsverken, där man ordnat bostadsfrågan både genom bostäder i statens hus och genom lån till personalen för byggandet av egna hus. En sådan tankegång har också vunnit insteg även hos hospitalspersonalen, och

borde det ligga i statens intresse att medverka till att den egnahemsverksamhet, som planerats av personalen, fullföljes och understödes av staten, när det gäller denna personal, likaväl som då det förut gällt personal vid kommunikationsverken m. fl.

Med hänvisning till vad vi här anfört, vilja vi alltså framföra det yrkandet, att riksdagen måtte medgiva, att hospitalspersonalen antingen må kunna erhålla lån intill ett visst belopp ur den egnahemsfond, som omnämnes i proposition nr 144, eller ock att riksdagen måtte besluta utöka denna fond med ett visst belopp och att detta senare belopp må kunna användas för nämnda ändamål ävensom att lånegivandet i bägge fallen måtte ske efter i huvudsak samma grunder, som gälla för kommunikationsverkens befattningshavare enligt bifogade bilaga.

Det borde då även här sägas något om huru stor den summa borde vara, som lämpligen skulle disponeras för ändamålet. Med hänsyn till att möjlighet att anskaffa tomt i detta nu torde föreligga för cirka 40 befattningshavare, anse vi att till en början en lånesumma av omkring 500,000 kronor skulle för detta ändamål vara tillräcklig. Vi utgå då från att genomsnittskostnad för varje eget hem skulle bli 18,000 kronor samt att staten skulle lämna lån intill $\frac{3}{4}$ av beloppet.

Med hänvisning till ovanstående hemställes alltså,

att riksdagen måtte *antingen* utöka den bostadsfond, som i proposition nr 144 omnämnes, till ett så stort belopp, att 500,000 kronor kunna under år 1923 få användas till bostadslån till personalen vid statens hospital och asyler, *eller ock* att av den i proposition nr 144 omnämnda summan ovannämnda belopp, 500,000 kronor, må kunna under år 1923 utlämnas i form av lån till nämnda personal, samt

att riksdagen måtte besluta, att lånen skola utgå efter i huvudsak de grunder, som gälla för lån till kommunikationsverkens personal enligt bifogade bilaga.

Stockholm den 7 april 1923.

Gottfrid Karlsson,
Vadstena.

Ernst Hage.

J. H. Blomquist.

M. Chr. Jensen.

C. V. O. Höglund.

C. Brännberg.

Julius Hedvall.

C. P. Olsson.

Anders Hansson,
Trollhättan.

K. A. Borg.

Kungl. brev till *generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen.*

I skrivelse den 13 maj 1921, nr 194, har riksdagen anmält, att riksdagen, med bifall till en av Kungl. Maj:t i en den 28 januari 1921 dagtecknad proposition, nr 53, framlagt förslag, bemyndigat Kungl. Maj:t att, beträffande ännu odisponerade delar av de utav 1920 års riksdag till uppförande av bostadshus för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk å riksstaten för år 1921 och å tilläggsstaten för år 1920 anvisade reservationsanslag om tillhopa 17,500,000 kronor, besluta om dessa medels fördelning mellan verken och närmare användning i enlighet med i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för sistnämnda dag angivna grunder.

Vid föredragning den 27 maj 1921 av riksdagens berörda skrivelse anbefalldes Kungl. Maj:t styrelserna för ovannämnda verk att, efter samråd och under iakttagande av vad chefen för kommunikationsdepartementet i föreliggande ämne anfört till statsrådsprotokollet den 28 januari 1921, inkomma *dels* med förslag i fråga om de ändringar i av styrelserna tidigare framlagda planer för ifrågavarande byggnadsverksamhets bedrivande, som med hänsyn till departementschefens berörda yttrande samt riksdagens uttalanden i ämnet kunde vara påkallade, ävensom i samband därmed med uppgift å den andel i ifrågavarande medel, som för ändamålet ansåges böra för närvarande tilldelas vederbörande verk, *dels ock* med yttrande, huruvida och i vad mån medel, som enligt vederbörande verksstyrelses plan skulle användas till uppförande av bostadslägenheter åt vissa statstjänstemän, i stället kunde undantagsvis utlämnas såsom bostadslån till sådana tjänstemän samt, därest dylika lån ansåges böra ifrågakomma, med förslag till huvudgrunder för lånens utlämnande.

Sedan styrelserna för ovannämnda verk i särskilda skrivelser därefter underställt Kungl. Maj:ts prövning förslag i förstnämnda hänseende, hava styrelserna i skrivelse den 21 oktober 1921 gemensamt inkommit med förslag till huvudgrunder för utlämnande av bostadslån från ifrågavarande anslag till tjänstemän vid kommunikationsverken.

Kungl. Maj:t medger, att av förenämnda utav 1920 års riksdag beviljade anslag till uppförande av bostadshus för tjänstemän vid kommunikationsverken må disponeras högst nedan angivna belopp för utlämnande till sådana tjänstemän av bostadslån, som kunna komma att före 1922 års utgång beviljas, nämligen:

för postverket	kronor	500,000: --
» telegrafverket	»	300,000: --
» statens järnvägar	»	500,000: --
» statens vattenfallsverk	»	200,000: --

Därjämte stadgar Kungl. Maj:t, som framdeles, efter förslag av vederbörande verksstyrelser, vill fastställa närmare planer för användandet av sålunda angivna belopp, ävensom förordna om utanordnandet av för ändamålet erforderliga medel, följande huvudgrunder för utlämnande av bostadslån från ifrågavarande anslag:

1:o. Av de till vederbörande verks förfogande stående medlen må lån utlämnas till vid verket anställd ordinarie tjänsteman för uppförande av bostadshus enligt för verket godkänd plan för bostadsbyggande.

2:o. Lån må beviljas med belopp, som högst uppgår till sjuttiofem procent av den utav vederbörande verk godkända byggnadskostnaden, med iakttagande

dock, att värde över femtusen kronor per eldstad icke får tagas i beräkning vid bestämmande av lånets storlek samt att lånebeloppet för varje särskilt bostadshus icke må överstiga tjugutusen kronor.

I byggnadskostnaden må inräknas kostnad för planering av tomten, ledningar inom densamma samt erforderligt stängsel.

3:o. Byggnad skall uppföras i överensstämmelse med av vederbörande verk godkänd ritning och arbetsbeskrivning samt vara färdig inom utgången av kalenderåret näst efter det, under vilket lånet eller, där det lyftats i enskilda delar, första delen därav utlämnats, dock att, därest på grund av arbetskonflikten inom byggnadsfacket eller andra särskilda förhållanden skäl därtill föreligga, vederbörande verk må medgiva anstånd med byggnadsföretagets fullbordande under högst ett år utöver den sålunda föreskrivna tiden.

4:o. Lyftat lånebelopp skall under ett år från utlämningsdagen vara räntefritt och under den återstående lånetiden förräntas med fem procent.

Lånet skall löpa utan amortering såväl under det kalenderår, då det utlämnats eller, där det lyftats i skilda delar, den första delen utlämnats (första kalenderåret), som ock under närmast påföljande kalenderår (andra kalenderåret).

Från och med tredje kalenderårets ingång skall lånet löpa såsom amorteringslån. Amorteringen jämte stadgad fem procent ränta i oguldet lånebelopp skall utgöras genom en annuitet å tillhoppa sju procent å ursprungliga lånebeloppet.

Låntagare skall vara obetaget att verkställa amortering enligt plan, ställd på kortare tid, än ovan angivits, eller att före amorteringstidens utgång inbetala hela det oguldda lånebeloppet jämte ränta.

Så länge låntagaren kvarstår i tjänst, skall ränta eller annuitet av låntagaren erläggas månadsvis i efterskott genom avdrag å den honom tillkommande avlöningen. Är låntagaren på grund av tjänstledighet eller av annan anledning icke berättigad att uppbära någon avlöning för månaden eller förslår ej utgående avlöning, skall ränte- eller annuitetsbelopp eller vad däri brister i stället kontant inbetalas vid månadens utgång.

I andra fall, än nu nämnts, skall ränta eller annuitet beräknas för kalenderår och inbetalas senast den 15 januari nästpåföljande år.

Å räntor och annuiteter, som icke inom föreskriven tid inbetalas, skall erläggas sex procent årlig ränta, till dess full betalning sker.

5:o. Till säkerhet för lån skall lämnas inteckning i vederbörande fastighet eller tomträtt, gällande med bästa förmånsrätt, eller, då tomt försålts med äganderätt och köpeskilling helt och hållet eller delvis icke erlagts, med förmånsrätt närmast efter inteckning, som beviljats till säkerhet för ogulden köpeskilling eller servitut. Vid byggnadslåns beviljande bör, därest tomten av låntagaren förvärvats med äganderätt, uppställas det villkor, att inteckning till säkerhet för innestående köpeskilling skall, sedan köpeskillingen till fulla guldits, dödas, såvida byggnadslånet då ännu ej blivit infriat.

6:o. Överträdas de för lånets tillgodonjutande stadgade villkor, skall verket äga påfordra lånets återbetalning senast ett år efter uppsägning jämte sex procent årlig ränta för tiden från vederbörande lyftningsdag eller lyftningsdagar, efter avdrag av vad tidigare må hava inbetalats såsom ränta eller amortering.

7:o. Avlider låntagare, må hans änka eller barn övertaga lånet mot enahanda förpliktelser, som gällt för den ursprungliga låntagaren.

Avgår låntagare ur verkets tjänst utan rätt till tjänstepension, eller avlider låntagare utan att efterlämna änka eller barn, som förklara sig vilja övertaga lånet på ovan angivna villkor, skall lånet, om verkets styrelse så prövar skäligt, vara förfallet till betalning sex månader efter uppsägning.

Avflyttar tjänsteman, som icke till fullo inbetalt erhållet lån, från orten eller önskar han icke vidare för egen räkning begagna den med hjälp av lånet åstadkomna bostaden, skall det åligga honom att till skäligt pris, som i händelse av tvist skall bestämmas av skiljemän på sätt i lagen om skiljemän bestämmes, hembjuda fastigheten till verket, vid äventyr att lånet eljest kan från verkets sida uppsägas till betalning inom sex månader.

8:o. Rörande beviljat lån, skall, innan någon del därav må uppbäras, lånekontrakt upprättas i två exemplar, och skall i fråga om de närmare villkor, som i kontrakten skola intagas, vederbörande verk äga att meddela erforderliga föreskrifter.

Stockholms slott den 9 december 1921.

GUSTAF.

Anders Örne.